

... Pavla Petru-Kicková, členka OMEP

STŘEDEM ZÁJMU OMEP BYLO, JE A BUDE DÍTĚ

70. let světové organizace pro předškolní výchovu

V roce 1948 na zasedání UNESCO, které se konalo v Praze, byl dán podnět k ustavení *Mezinárodního pracovního výboru OMEP*, tedy organizace, která se začala zabývat vývojem a výchovou dětí od narození do osmi let.

První předsedkyní byla ustanovena Marie Bartušková. V roce 1970 vzniklo slovenské a české sdružení. Vedení toho českého se ujala Lili Monatová. Po roce 1989, ve snaze podpořit pluralitu názorů, vzniklo postupně několik profesních organizací, které se zabývají problematikou předškolní výchovy. Jednalo se o Asociaci předškolní výchovy, reprezentovanou Evou Opravilovou, Společnost pro předškolní výchovu zaštitěnou Darinou Martinovskou, Moravský svaz učitelů mateřských škol, který vedla Milada Truksová, a Český výbor OMEP v čele s Marií Vítkovou.

O výchově

Z úvah o hlavním cíli výchovy dětí v uplynulých 70 letech existence OMEP jistě vyplyne osobnost dítěte a její posilování právě prostřednictvím výchovy – ať už rodinné, nebo institucionální. Výchovné modely, které si k tomuto cíli volí vychovatelé, mohou být podle Z. Heluse nejméně čtyři. Výchova prostřednictvím příkazů z vnějšku, výchova, která poskytuje volnost a akceptuje dítě, autoritářská výchova a výchova jako promyšlené

uplatňování zřetelů k osobnosti. Přičemž poslední je jakýmsi sumářem zkušeností všech předchozích i s reflexí jejich nedostatků. Pokud se vychovatel opravdu soustředí na osobnostní rozvoj dítěte, musí mít podle Z. Heluse neustále na paměti tři podstatné charakteristiky tohoto výchovného modelu. Celistvost, identitu a autoregulaci. Celistvost znamená, že dítěti nic podstatného nechybí. Identita je totožnost se sebou samým. A autoregulace je vnímání, ovládání a řízení sebe sama. Pokud OMEP pomáhá vzniku osobnosti dítěte, pak plní prvotný cíl výchovy.

O společnosti

Proměny společnosti se v posledních letech vydaly jiným než rodinným směrem. Ženy všech profesí i různých sociálních statutů nechtějí zůstat na rodičovské dovolené déle, než je to nezbytně nutné. Tlak společnosti na výkon vyvolává v rodičích jisté obavy o úspěšnost dětí, a proto se snaží akceleroval jejich vývoj, a to prostřednictvím vzdělávání. Mladí lidé zvažují zakládání rodiny. Časté je podle S. Koťátkové i spojení bez uzavření manželství, ale také vysoký počet rozvodů

mezi 2.–8. rokem, kdy jím jsou zasaženy děti předškolního věku. K dalším změnám společnosti lze řadit proměnu srouženecké struktury, která se děje skládáním různých partnerství a dětí z nich vzešlých. Tyto změny rodinných konstelací s sebou přináší změny výchovných stylů a z nich vyplývající nepřehledný vztahový i výchovný model. Zatím je podle S. Koťátkové zcela neprobádanou oblastí střídavá péče, která nepodporuje vytvoření pevné vazby s jedním z blízkých dospělých.

K dalším trendům současné společnosti patří podle L. Šulové akceptace dvoukariérové rodiny, ve které si oba rodiče současně budují svou profesní kariéru a žádný z nich se jí pro blaho a fungování rodiny neohodlá vzdát. Z tohoto, ale i z jiných důvodů je pak výchovné působení rodiny nahrazováno institucemi. Paternalismus státu, který si osobuje právo vykonávat činnosti dříve zajišťované rodinou, omezuje bezprostřední mezilidské kontakty a stírá specifickou mužskou a ženskou roli. Jestliže OMEP reflektuje všechny změny společnosti, jsou jeho výchovné cíle v souladu s realitou.

O dítěti

Společenské změny i střídání výchovných stylů se dotýkají především dítěte. Zpráva UNICEF (2007), která vycházela z pozorování dětí ve 21 vyspělých zemích světa, se zaměřovala především na jejich hmotné zajištění, zdraví a bezpečnost. Dále se věnovala otázkám výchovy a vzdělávání, rodičovským a srouženeckým vztahům, subjektivním pocitům spokojenosti, ale i nebezpečí nebo ohrožení, kterým jsou vystaveny.

Z této zprávy vplynuly pozitivní tendence zlepšení životního prostředí dětí. Zároveň však upozornila na problémy, které nelze přehlížet. Jedná se o narůstající smyslové vady, omezenou slovní zásobu spojenou s komunikačními obtížemi, které ještě zhoršuje problematická výslovnost. Z povrchního způsobu poznávání vyplývá chudší fantazie a výtvarný projev. Nerovnováha jednotlivých složek osobnosti vzniká podle E. Opravilové z nesouladu mezi požadavky a vývojovými možnostmi dítěte. Vychovatelé z řad rodičů i pedagogů se snaží na dítě působit sofistikovaně. Dítě se podřizuje jejich tlaku, takže se paradoxně vrací do doby, kdy se o něm uvažovalo jako o nedokonalém „malém dospělém.“ Když OMEP citlivě vnímá samotné dítě, pak si může stanovit nové výchovné výzvy.

Sharonka / Shutterstock

► O mateřské škole

V českém prostředí se institucionální předškolní výchova již tradičně děje prostřednictvím mateřské školy. Na Komenského vlivy, které mateřskou školu formovaly, dlouhodobě poukazuje J. Uhlířová. Názory J. A. Komenského na péči o předškolní dítě, které mimochodem o sto let předběhly J. J. Rousseaua, ukazují, že v českých zemích byl už v 17. století formulován význam předškolní výchovy jak pro společnost, tak pro jedince. Dítě má podle Komenského konceptu právo na

přirozenou výchovu v bezpečném prostředí a s vychovatelem, který ho respektuje a jeho potřeby naplňuje. Komenský však velmi dobře vnímal i potřebu svobody, kterou je nutné dítěti poskytnout, přestože je výchova prostřednictvím kázně vřazuje do společnosti.

Každodenní úvahy o vyváženosti svobody a výchovy by měly i dnes provázet nejen rodiče, ale i předškolní pedagogy. Institucionální předškolní vzdělávání současnosti však provázejí i jiné problémy.

Těmi jsou povinné předškolní vzdělávání pětiletých dětí, individuální vzdělávání v posledním povinném ročníku předškolního vzdělávání, čtenářské, matematické a digitální gramotnosti, plošné a povinné (od roku 2020) vzdělávání dětí mladších 3 let a nedostatek kvalitních a kvalifikovaných předškolních pedagogů. Je-li OMEP obeznámen s aspekty institucionálního předškolního vzdělávání současnosti, pak může ovlivňovat směřování vzdělávací politiky státu.